

InDret

L'execució de la sentència de la colza I

Emilio Jiménez Aparicio
Advocat de l'Estat
Doctor en Dret

Working Paper núm: 112
Barcelona, gener de 2003
www.indret.com

*A Rafael Orbe Cano,
Advocat de l'Estat-en Cap a l'Audiència Nacional.
In memoriam.*

Abreviatures utilitzades

I(I.)AN, Interlocutòria(es) de l'Audiència Nacional
AN, Audiència Nacional
I(I.)TS, Interlocutòria(es) del Tribunal Suprem
BOE, Butlletí Oficial de l'Estat
CGPJ, Consell General del Poder Judicial
DGTGSS, Direcció General de la Tresoreria General de la Seguretat Social
DGTPF, Direcció General del Tresor i Política Financera
DS, Diari de Sessions
IGAE, Intervenció General de l'Administració de l'Estat
IGSS, Intervenció General de la Seguretat Social
INSS, Institut Nacional de la Seguretat Social
LECi 1881, Llei d'Enjudiciament Civil de 3 de febrer de 1881.
LECi 2000, Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil.
LECrim, Llei d'Enjudiciament Criminal
LGP, Llei General Pressupostària, text refós aprovat per Reial Decret Legislatiu 1081/1988, de 23 de setembre.
LJCA, Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la Jurisdicció Contenciosa- Administrativa.
LPL, Llei de Procediment Laboral, text refós aprovat per Reial Decret Legislatiu 2/1995, de 7 d'abril.
OGPESST, Oficina de Gestió de les Prestacions Econòmiques i Socials de la Síndrome Tòxica.
RD(RR.DD.), Reial(s) Decret(s)
RD-L, Reial Decret-Llei
RJ, Repertori de jurisprudència Aranzadi
SAN, Sentència de l'Audiència Nacional
S(S.)TC, Sentència(es) del Tribunal Constitucional
S(S.)TS, Sentència(es) del Tribunal Suprem
STSJ, Sentència del Tribunal Superior de Justícia
TC, Tribunal Constitucional
TEDH, Tribunal Europeu de Drets Humans
TS, Tribunal Suprem
TSJ, Tribunal Superior de Justícia

Abstract

El cas de la colza representa la xifra més elevada de responsabilitat civil pagada per l'Estat a les víctimes d'un delictu. Després de dues sèries de processos penals, es va declarar finalment la responsabilitat subsidiària de l'Estat per fet delictiu de tercers, encara que a la condemna van influir més els criteris de solidaritat social que els d'autèntica responsabilitat criminal d'algun funcionari. Al quantificar les indemnitzacions també han de ser considerades les prestacions assistencials que l'Estat ha vingut atorgant a les víctimes, l'import de les quals haurà de ser descomptat parcialment de la indemnització judicial.

L'execució de la Sentència de la colza ha de veure's com un procediment únic, encara que dividit en dues fases, una judicial i una altra administrativa. La primera té com a finalitat liquidar els crèdits dels damnificats enfront del responsable civil subsidiari. La segona es dirigeix a pagar els crèdits ja liquidats. Les dues fases són consecutives i entre elles no hi ha solució de continuïtat, però han de ser analitzades per separat.

L'execució de la sentència presenta dificultats notables, la qual cosa ha fet necessari crear regles especials en ambdues fases. En la fase judicial és el propi òrgan judicial executant qui estableix les regles d'execució aplicant les normes existents, però també en crea de noves. En la fase administrativa es crea un procediment d'execució per mitjà d'una nova norma de rang legal, un RDL.

En la fase judicial el procediment per liquidar els crèdits és sempre a instància dels beneficiaris i la seva complexitat i durada estan en funció del grup o categoria de damnificat en què es trobi la víctima. En cas de conformitat amb la classificació establerta, la liquidació és gairebé immediata. En tant que hi hagi discussió sobre la liquidació no comença el procediment individual de pagament.

En la fase administrativa el procediment de pagament exigeix la prèvia fermesa de la correlativa interlocutòria judicial de liquidació. A partir d'aquest moment el procediment comença i es tramita d'ofici per l'Administració. El procediment contingut en el RDL 3/1999, de 26 de febrer, estableix que els pagaments s'aniran efectuant mitjançant acomptes de tresoreria que més tard es van imputant al pressupost ordinari. Això permet anar pagant gradualment als beneficiaris els crèdits dels quals hagin estat liquidats, en funció del nombre d'ordre de la seva petició inicial. Aquest procediment administratiu de pagament presenta una sèrie de característiques que el fan singular. L'Estat queda alliberat dels respectius deutes a mesura que va notificant les ordres de pagament i practicant les oportunes consignacions administratives. Al ritme existent en els pagaments, aquests s'hauran satisfet totalment al voltant del 2005, gairebé 25 anys després d'haver-se començat a produir els danys la indemnització dels quals es tracta. L'import total de les indemnitzacions serà previsiblement superior als 2.500 milions d'euros, sense tenir en compte les prestacions assistencials no reemborsables.

Sumari

1. Preliminar
2. La solidaritat social amb la víctimes dels delictes
 - 2.1. Les prestacions assistencials a les víctimes de delictes
 - 2.2. Les prestacions assistencials en el cas de la colza
3. La Sentència de la colza: fonament i contingut de la decisió
 - 3.1 Fonament de la decisió.
 - 3.2. Contingut de la decisió.

1. Preliminar

L'objecte del present treball és analitzar des d'una perspectiva jurídica el procediment d'execució de la Sentència del "cas de la colza" en l'aspecte relatiu a la responsabilitat civil. Això requereix fer de forma preliminar algunes precisions terminològiques i conceptuals.

La primera es refereix a la denominació mateixa de l'esdeveniment. Aquí anomenarem "cas de la colza" a l'enverinament massiu per oli de colza desnaturalitzat que va tenir lloc a Espanya des de principis del mes de maig del 1981. Aquest esdeveniment, del qual inicialment se'n desconeixien l'origen i els darrers efectes, gairebé des d'un principi va ser denominat oficialment en l'àmbit sanitari i polític com una "síndrome tòxica"¹. No obstant això, en aquest treball utilitzarem la denominació més simple de "cas de la colza", que resumeix l'origen processalment determinat dels danys del rescabament dels quals ens ocuparem.

La segona precisió afecta a l'àmbit objectiu del present treball. No hi tractarem el cas de la colza des d'un punt de vista jurídic substantiu, sinó només la qüestió relativa a l'execució de la Sentència *penal* en el seu vessant de responsabilitat civil i, més concretament, en el que afecta al responsable civil subsidiari, que és l'Estat. Partim, doncs, de la veritat processalment declarada, sense endinsar-nos en altres hipòtesis més o menys versemblants del fet i de les seves eventuales causes o concauses diferents de les que la Sentència estableix.

La darrera precisió ens porta a identificar la resolució judicial execució de la qual en tractem l'execució. Ateses les conseqüències perjudicials del cas, letals en multitud d'ocasions, les actuacions judicials realitzades van tenir la seva seu des d'un principi en l'ordre jurisdiccional *penal*. En ell, i més en concret en l'AN, va començar un primer procés que, a partir de la IAN de 12 d'abril del 1984, es desglossa en dos processos diferents, el genèricament denominat "dels olivers" (interlocutòries núm. 129/81) i l'anomenat "dels càrrecs de l'Administració" (interlocutòries núm. 198/85). Les sentències dictades en tots dos casos van ser objecte de diferents recursos de cassació tramitats davant la Sala Segona del TS. En el primer procés van ser condemnades criminalment unes persones que van tenir relació directa amb la producció de l'enverinament. En el segon van ser encausades diverses persones, algunes de les quals tenien la condició d'alts càrrecs d'algunes Administracions Públiques –no només de l'Estat– i altres de simples funcionaris, però només dos d'aquests darrers van ser finalment condemnats de forma directa, la qual cosa comportava la condemna de l'Estat com a responsable civil subsidiari. Els dos processos es van desenvolupar separatament i successiva, però estan vinculats de forma directa i immediata de manera que s'arriba al segon davant la impossibilitat real d'obtenir en el primer el pagament de l'elevada quantia de les indemnitzacions *ex delicto* que havien de ser abonades, les quals, d'altra banda, van ser precisament les fixades en el primer procés.

El procés "dels olivers" dona lloc a la SAN de 20 de maig del 1989, amb una Interlocutòria d'aclariment de 2 de novembre del 1989. Recorreguda en cassació, la Sala Segona del TS dictà la STS de 23 d'abril del 1992 (RJ 6783; ponent, Bacigalupo Zapater).²

¹ Etimològicament, síndrome procedeix del grec *syndromé*, concurs, i significa "el conjunto de síntomas característicos de una enfermedad" i, per extensió, un "conjunto de fenómenos que caracterizan una determinada situación", segons les dues primeres accepcions del Diccionario de la Real Academia Española. Aquesta terminologia de pretensió científica, però en realitat una mica confusa també es utilitzada a la prosa jurídica oficial, així que tant les normes jurídiques de diferent rang com els òrgans jurisdiccionals i l'Administració Pública utilitzen el nom de "síndrome tòxica".

² Les dimensions del "cas de la colza" són sempre descomunals. És en realitat el "cas del segle", com l'anomena Pablo Salvador Coderch (a "Causalitat i responsabilitat", InDret, 03/2002, apartat 2). Per exemple, les dades relatives a la celebració de la vista oral a l'Audiència Nacional del "procés dels olivers" criden realment l'atenció i encara què recollides de forma sumària, poden ser consultades als antecedents de la STC 180/1991, de 23 de setembre de 1991. Apart d'això, aquesta Sentència denega l'empara que havien sol·licitat els advocats defensors d'alguns dels encausats i finalment condemnats en aquell procés; havien demanat infructuosament al Ministeri de Justícia que també els fossin habilitats uns fons públics d'igual quantitat als subministrats als advocats de l'acusació particular (100 milions de pessetes d'aquell temps).

El procés " dels càrrecs de l'Administració" conclou mitjançant la SAN de 24 de maig del 1996. Recorreguda aquesta en cassació, la Sala Segona del TS dicta la STS de 26 de setembre del 1997 (RJ 6366; ponent, García Ancos), aclarint-la mitjançant la Interlocutòria de 3 d'octubre del 1997.³ Amb posterioritat, en fase d'execució d'aquesta Sentència, hi ha diverses resolucions decisives quant a l'abast de l'execució, a les que més endavant ens referirem.⁴

Així doncs, en el present treball anomenarem "Sentència de la colza" a aquesta STS de 26 de setembre del 1997, dictada en l'anomenat procés "dels càrrecs de l'Administració". El seu compliment ha donat lloc a un procediment *sui generis* d'execució d'una sentència penal, que és el procediment que aquí analitzarem.⁵

3 La referència als dos processos i a la tramitació posterior pot seguir-se, encara que de manera més simplista i difusa, als cinc primers paràgrafs de l'Exposició de Motius del RD-L 3/1999, de 26 de febrer, norma que analitzarem més endavant.

4 Principalment, es tracta, d'una banda, de les II.AN, Secció Primera de la Sala Penal, de 13 de març i d'11 de maig del 1998, que van establir el procediment per a què els afectats poguessin presentar les seves sol·licituds de liquidació de les indemnitzacions reconegudes a la Sentència. I, d'altra banda, de les II.TS, Sala Segona, de 2 de desembre del 1998 i 27 de gener del 1999, que confirmen les anteriors IA.AN i també es pronuncien sobre les quantitats a deduir de les indemnitzacions: el primer denega que de l'import de les indemnitzacions fixades en la Sentència es dedueixin les quantitats ja abonades amb caràcter assistencial i no indemnitzatori i, el segon, amb efectes sobre les deduccions que siguin procedents, denega que s'actualitzin les quantitats que van ser abonades el seu dia per l'Administració.

5 El cas de la colza també ha originat actuacions judicials en altres ordres diferents del penal apart de les resultants d'aquest mateix procés (per exemple, la STC187/2002, de 14 de maig del 2002, que atorga l'empara constitucional a un afectat la condició del qual va ser modificada per l'AN mitjançant una simple Interlocutòria d'aclariment).

Les més freqüents i nombroses s'han desenvolupat a l'ordre jurisdiccional social, davant del qual es resolen els litigis relatius a les prestacions assistencials reconegudes per l'Estat als damnificats. Durant els darrers temps els processos es multipliquen ja què, com es veurà, de l'import de les indemnitzacions s'han de deduir les quantitats prèviament percebudes; l'estratègia dels afectats acostuma a ser, amb excepcions, no litigar en la fase de liquidació de la indemnització (perquè això en retardaria el pagament, que és la part més abundant) sinó fer-ho front l'entitat gestora de les prestacions assistencials per a la seva reducció, demanant, habitualment sense resultat, que no es produeixi la reducció. Exemples d'això, són les SS.TS dictades per la Sala Quarta del Social en recursos de cassació per a la unificació de doctrina, de 28 de febrer i 5 de març del 2002 (pensions de gran invalidesa; RJ 4647 i 3937, respectivament), de 25 de juny del 2001, 20 de febrer i 5 de març del 2002 (pensions d'incapacitat permanent absoluta; RJ 6337, 4366 i 4653, respectivament), de 7 de març de 2002 (pensió d'incapacitat permanent total; RJ 4664), etc.

De forma anecdòtica cal citar el procés resolt per l'ordre contenciós-administratiu, que va arribar al Tribunal Constitucional, en el qual es pretenia obtenir una declaració de la suposada responsabilitat de l'Administració per haver publicat el nom d'un del encausats i finalment condemnats al "procés dels olivers". Es tracta, d'una banda, de la STS, Sala Contenciós-Administrativa, d'1 de juny del 1982 (RJ 4175) i, de l'altra, de la STC 35/1983, d'11 de maig del 1983.

Així mateix cal citar, de nou, la pretensió deduïda infructuosament pels advocats defensor al "procés dels olivers" d'obtenir una subvenció del Ministeri de Justícia en la mateixa quantitat de 100 milions de pessetes que havia estat atorgada als advocats de l'acusació particular. Les resolucions són la STS, Sala Cinquena Contenciós-Administrativa, de 10 de maig del 1988 (RJ 4139) i la STC 180/1991, de 23 de setembre del 1991.

També cal que ens referim a la reclamació per la suposada responsabilitat patrimonial de l'Estat per funcionament de l'Administració de Justícia deduïda per un grup de persones que no constaven a les llistes d'afectats o perjudicats de les diferents Sentències dictades a l'ordre penal. El Ministeri de Justícia, d'acord amb el Dictamen del Consell d'Estat, havia desestimada la pretensió (vid. el Dictamen del Consell de Estat núm. 1770/2000, de 6 de juliol del 2000).

I, finalment, s'ha de citar la Decisió d'inadmissibilitat dictada pel TEDH el 8 d'octubre del 2002 (cas "Arcadio Fernández-Molina González contra Espanya". El TEDH rebutja la demanda que havia formulat la representació de 370 afectats contra diverses II.TC dictades entre 2000 i 2001 que havien declarat inadmissibles els seus respectius recursos d'emparament contra d'altres II.AN, les quals havien rebutjat la pretensió d'abonament d'interessos moratoris. La Decisió del TEDH considera, en primer lloc, que la resolució que reconeix el dret a indemnització és la STS de 26 de setembre de 1997 (pág. 20) i, després d'un estudi acurat de la demanda, conclou que no hi ha hagut cap de les infraccions denunciades davant seu (dret de propietat i dret a igualtat de tracte; dret a l'efectivitat de les sentències judicials, dret a la motivació de les sentències, dret a que la sentència es dicti en un termini raonable; dret a un recurs efectiu davant una instància nacional).

2. La solidaritat social amb la víctimes dels delictes

2.1. Les prestacions assistencials a les víctimes de delictes

1. L'ordenament jurídic regula en alguns casos un conjunt de mesures de protecció econòmica i social pública per les víctimes de determinats delictes. Però es tracta d'una actuació pública mancada de coherència sistemàtica tant pel que fa a la concepció de les mesures com a la seva regulació. Són accions poc nombroses i, sobretot, rigorosament aïllades, amb una regulació pròpia i diferenciada en normes *ad hoc*, separades per matèries i no totalment coincidents. Així, davant la parcialitat de les respostes donades per l'ordenament serà habitual trobar-nos amb decisions judicials singulars que resolten l'atenció a les víctimes intramurs del sistema d'indemnitzacions civils *ex delicto*.

Aquests supòsits excepcionals de regulació pròpia dirigida a la protecció de les víctimes de delictes són, d'una banda, els ajuts atorgats a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual i, de l'altra, els corresponents a les víctimes del terrorisme. No obstant això, entre aquests dos casos no hi ha un tractament unitari ni en l'àmbit jurídic formal (normes diferents, nombroses i molt disperses), ni en el substantiu (amb continguts reguladors diferents), ni tampoc en l'organitzatiu (estructures administratives que només són coincidents parcialment i en molt petita mesura).⁶

Aquest doble conjunt de normes atorga ajuts dirigits a obtenir el rescabament íntegre predeterminat en la corresponent Sentència *penal*, la qual funciona com a pressupost o *conditio iuris* del pagament estatal. En alguns casos el pagament és en forma d'acompte i amb caràcter provisional. En cada supòsit hi ha un règim específic d'incompatibilitats i concurrències. La competència per atorgar els ajuts i beneficis és exclusivament administrativa, diferenciant-se per raó de la matèria: el Ministeri d'Hisenda (Direcció General de Costos de Personal i Pensions Públiques), en el cas de les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual, o el Ministeri de l'Interior en el cas de les víctimes del terrorisme. Els procediments de pagament o cobrament també són exclusivament administratius i, per tant, la resolució final del procediment, en ser administrativa, està sotmesa a control judicial en l'ordre contenciós-administratiu.

2. Ben diferent d'aquests dos supòsits és el cas de la colza, on també hi ha un fet delictiu causal i una sèrie de prestacions assistencials. Quant a l'origen delictiu pròpiament, en el cas de la colza hi ha una doble i successiva atribució de responsabilitat civil *ex delicto* per uns mateixos fets, que va ser tramitada i declarada en diversos processos *ad hoc*, amb subjectes passius diferents, tot i que la responsabilitat finalment predominant sigui la de l'Estat, la condemna del qual va ser obtinguda en el segon procés en qualitat de responsable civil subsidiari. I, pel que fa a les prestacions assistencials, en el cas de la colza es tracta, en primer lloc, de prestacions molt complexes, amb una regulació que, encara que igualment administrativa, es sotmet, no obstant, al control judicial dels òrgans de l'ordre social de la jurisdicció. I, sobretot, es tracta de prestacions que acullen només parcialment la indemnització civil derivada del delictes, ja que

⁶ Quant a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual, la regulació es troba principalment al Conveni Europeu d'Estrasburg sobre indemnització a les víctimes de delictes violents, de 24 de novembre de 1983 (ratificat per Instrument de 20 d'octubre del 2001; BOE de 29 de desembre del 2001), en la Llei 35/1995, d'11 de desembre, d'ajuts i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual (modificada per la Llei 38/1998, de 27 de novembre), i en el RD 738/1997, de 23 de maig, mitjançant el qual s'aprova el Reglament d'ajuts i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual.

Pel que fa a la indemnització a les víctimes del terrorisme, el cas es anàleg a l'anterior, però, a diferència d'aquest, la llei no preveu la presència de l'Estat al procés penal. L'Estat assumeix el pagament de les indemnitzacions fixades per la Sentència penal i es subroga en les accions civils enfront dels responsables. Les normes més recents són la Llei 32/1999, de 8 d'octubre, de solidaritat amb les víctimes del terrorisme, la Llei 9/2000, de 22 de desembre, de crèdit extraordinari per afrontar les indemnitzacions procedents de l'anterior (encara que amb defectuosa tècnica legislativa, aquesta Llei aprofita per modificar també el propi barem de la Llei 32/1999), el RD 1912/1999, de 17 de desembre, mitjançant el qual s'aprova el Reglament de la Llei 32/1999, o el RD-L 3/2002, de 10 de maig (que atorga un nou crèdit extraordinari en la matèria).

únicament algunes d'elles tenen la condició de deduïbles d'aquesta indemnització.

En el cas de la colza la presència d'aquests elements assistencials, o més aviat de la seva causa, es detecta també en la mateixa arrel de la indemnització civil *ex delicto*, però a més a més les prestacions assistencials es projectaran, amb matisos, a la pròpia execució de la Sentència que ordena el pagament de la indemnització. Així, hi ha prestacions que seran deduïdes de l'import de la indemnització i en el procediment d'execució, part del qual serà exclusivament administratiu (encara que tingui una etiologia i una finalitat processals), intervindrà de manera decisiva l'organització administrativa que està especialitzada precisament en la faceta assistencial. Ens referim a l'Oficina de Gestió de les Prestacions Econòmiques i Socials de la Síndrome Tòxica (en sigles, OGPESSST).

2. 2. Les prestacions assistencials en el cas de la colza

1. D'ençà que al maig del 1981 sorgeix el cas de la colza l'Estat intervindrà mitjançant mesures d'assistència social pública per atendre a un ampli grup de població i per proporcionar un no menys ampli gènere de prestacions de contingut plural: prestacions econòmiques, sanitàries, assistencials, educatives, totes elles avaluables més o menys perfectament en termes econòmics. Les prestacions es comencen a regular i a atorgar a partir del propi any 1981 i subsisteixen en l'actualitat, però amb caràcter clarament decreixent.

Podem distingir l'organització administrativa i les prestacions en sentit estricte.

2. L'organització administrativa es centra en una unitat capital en la matèria, l'abans citada OGPESSST, avui dependent de l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS), amb rang de Sots-direcció General.⁷ A més d'aquesta cal esmentar altres òrgans tant de l'àmbit estrictament sanitari com de caràcter interdepartamental.⁸

3. La regulació bàsica de les prestacions es troba en normes sorgides poc després de l'aparició de la malaltia: el RD 2448/1981, de 19 d'octubre; la disposició addicional quarta de la Llei de Pressupostos per a 1982, 44/1981, de 26 de desembre; el RD 1276/1982, de 18 de juny; i diferents Ordres ministerials i altres resolucions administratives.

Les prestacions són, d'una banda, les estrictament sanitàries, impartides en el sistema públic de salut, i, de l'altra, les restants, de caràcter econòmic i social, la gestió de les quals correspon a l'OGPESSST. Aquestes són, sens dubte, les prestacions predominants i el seu ampli contingut és el següent: prestacions per incapacitat laboral i invalidesa provisional; prestacions d'invalidesa

⁷ Inicialment, durant 1981 i part de 1982 havien existit diferents òrgans enquadrats dins del Ministeri denominat en aquell temps de Treball, Sanitat i Seguretat Social, preferentment dins de l'àrea sanitària. Amb posterioritat, el RD 1405/1982, de 25 de juny, crea un òrgan centralitzat, el Pla Nacional de la Síndrome Tòxica, dependent del Ministeri de la Presidència, amb rang de Direcció General.

En 1985 neix la OGPESSST, que substitueix l'anterior Pla Nacional, però amb rang de Sots-direcció General encara que al Ministeri de la Presidència: RD 415/1985, de 27 de març i Ordre del Ministeri de la Presidència de 22 d'octubre del 1985 (BOE de 28 d'octubre).

Un any després, l'OGPESSST passa a dependre del Ministeri de Treball i Seguretat Social, concretament de la Subsecretaria del Departament, sempre amb rang de Subdirecció General: RD 1519/1986, de 25 de juliol i RD 2539/1986, de 5 de desembre.

Deu anys més tard, el 1996, la OGPESSST s'adscriu a l'INSS amb el mateix rang de Sots-direcció General que sempre va tenir: RD 1888/1996, de 2 d'agost; RD 2583/1996, de 13 de desembre; Ordre del Ministeri de Treball i Assumptes Socials de 27 d'octubre de 1997 (BOE de 6 de novembre); Resolució de la Direcció General de l'INSS de 8 de gener del 1988 (BOE de 23 de gener).

⁸ Es tracta de l'Institut de Salut Carlos III, dependent del Ministeri de Sanitat i Consum, on és el Centre d'Investigació sobre la Síndrome de l'Oli Tòxic i Malalties Estranyes (Ordre del Ministeri de Sanitat i Consum de 27 de desembre del 2001; BOE d'11 de gener del 2002) i de la Comissió Interministerial de Seguiment de les mesures a favor de les persones afectades per la Síndrome Tòxica (regulada per l'Ordre del Ministeri de la Presidència de 22 de gener del 1998; BOE de 27 de gener).

permanent (en els seus distints graus, inclosa la gran invalidesa); ajut substitutori d'invalidesa per a menors; prestacions de jubilació; ajut per a residències assistides; ajut per morts i despeses de mort (de 3 i un milió de pessetes –de 18.000 i 6.000 euros, aproximadament-, a més de despeses de sepeli); prestacions per supervivència (viduitat i orfenesa i a favor de familiars); reintegrament de despeses de farmàcia; ajut per lactància; ajut per dietètica; ajut per guarderies; ajut per a colònies infantils; ajut escolar; ajut econòmic familiar complementari (la més important econòmicament); ajut domiciliari; bonificació de quotes de treballadors; ajuts per pròtesi; reinserció social.

En els següents quadres pot veure's l'evolució experimentada en els expedients i ajuts en vigor prestats per l'OGPESST així com en els crèdits abonats per aquesta.

Quadre núm. 1-A. Prestacions assistencials 1981-1989

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Expedients resolts per ajuts*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Obligacions concretes (en milions de pessetes constants)	248,717	5.689,299	5.213,619	5.140,406	161,945	5.322,555	5.625,514	5.053,256	5.157,954

*Sense dades disponibles

Font: OGPESST

Quadre núm. 1-B. Prestacions assistencials 1990-1995

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Expedients resolts per ajuts	5.809	6.019	6.400	-	6.977	6.098
Obligacions concretes (en milions de pessetes constants)	5.237,647	4.950,729	5.089,610	5.261,413	5.431,618	5.812,387

Font: Memòria anual del Ministeri de Treball i Seguretat Social

Quadre núm. 2. Prestacions assistencials 1996-2001⁹

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Prestacions en vigor	7.996	7.765	7.740	7.186	6.121	4.816
Obligacions concretes (en milions de pessetes constants)	6.415,787	6.044,046	6.156,528	6.082,999	5.529,831	4.462,287

Fonts: Informe Estadístic anual de l'INSS i OGPESST

⁹ Al pressupost de l'OGPESST pel 2002 la partida per prestacions era de 24.033,23 milers d'euros (3.998.793 milers de pessetes). La totalitat del programa pel 2002 ascendia a 26.841,20 milers d'euros (16,52% menys que al 2001: 32.154,16 milers d'euros), dels quals les "prestacions síndrome tòxica" sumen els esmentats 24.033,23 milers d'euros i els 2.807,97 milers d'euros restants són despeses del capítol 1 (despeses de personal).

D'acord amb aquestes xifres, a partir de 1996 s'observa una disminució progressiva del nombre de prestacions en vigor i, pel mateix motiu, també de les obligacions contretes respecte d'elles, especialment a partir de l'exercici de 1999, quan comença a executar-se la Sentència de la colza.

D'altra banda, durant el període que va des de 1981 fins el 31 de desembre del 1996 –i sempre sense comptar les prestacions de caràcter sanitari i farmacèutic- l'import total de les obligacions contretes va ascendir a 75.812,456 milions de pessetes. Des de 1997 (any de la Sentència de la colza) fins el 31 de desembre de 2001 aquest import es va incrementar en 28.275,691 milions de pessetes més. Així doncs, la suma d'ambdues magnituds suposa que des de 1981 fins a finals de 2001 l'Estat havia abonat 104.098,148 milions de pessetes (en pessetes constants), equivalents a 625,64 milions d'euros.¹⁰

Les prestacions assistencials atorgades per l'Estat a les víctimes del cas de la colza i als seus familiars tenen, per tant, una entitat molt apreciable. Les normes creadores de les prestacions establien en alguns casos el seu caràcter reembossable o deduïble de les indemnitzacions que es reconegué posteriorment a les víctimes (casos del RD 2448/1981, de 19 d'octubre, i de la disposició addicional quarta de la Llei 44/1981, de 26 de desembre). En canvi, en el cas de l'ajut econòmic familiar complementari del RD 1276/1982, de 18 de juny, no es deia res expressament. És a dir, essent les mesures de caràcter assistencial, unes eren *ab initio* concebudes com a acomptes a deduir de les futures indemnitzacions a què hi hagués lloc, mentre que d'altres tenien una consideració d'abonament definitiu o no reemborsable.

Ara bé, en el cas de la colza la magnitud dels efectes perjudicials, amb centenars de morts i milers de lesionats¹¹, era, i és, tan elevada que la rellevància *penal* dels fets va ser immediata, motiu pel qual les indemnitzacions derivades del procés *penal* superaran àmpliament el marc prestacional ideat per l'Estat. La qüestió era, per tant, decidir si calia descomptar o no les prestacions ja abonades. Els interessos al respecte eren lògicament contraposats: l'Estat pretenia un descompte més elevat als damnificats i aquests, en sentit contrari, volien mantenir com fos el que ja havien percebut o venien percebent periòdicament. La decisió final ha consistit en què el descompte es practica, però només de manera parcial i, per tant, malgrat que en no pocs casos i en termes estrictament individuals pugui ser considerable, el seu import resulta molt inferior a la suma total de les indemnitzacions globalment, perquè no supera en mitjana el 9,50 % d'aquest, com més avall veurem. Al seu torn, aquesta quantia total de les indemnitzacions judicials suposarà que a data 31 de desembre del 2001, durant els tres primers anys d'execució de la sentència de la colza, s'hagin abonat en concepte d'indemnitzacions judicials unes quantitats que gairebé dupliquen l'import de les prestacions assistencials abonades en aquesta mateixa data durant els 20 anys anteriors.

10 Malgrat tot, tal i com va afirmar el Govern a les al·legacions formulades al procés seguit davant el TEDH per la reclamació dels interessos moratoris de 370 afectats (l'esmenat cas "Arcadio Fernández-Molina González contra Espanya"; Decisió d'inadmissibilitat de 8 d'octubre de 2002), les quantitats que haurien estat satisfetes com a prestacions assistencials als damnificats, sense tenir en compte les de caràcter sanitari o farmacèutic, serien de 108.594 milions de pessetes, és a dir, 652,66 milions d'euros.

11 Durant el debat de convalidació del RD-L 3/1999, de 26 de febrer, que més avall es tractarà, el membre del Govern que defensava la convalidació va dir que "estamos hablando en cualquier caso de un número de expedientes que supera los 20.000" (DS del Congrés dels Diputats de 18 de març del 1999, núm 223, pàg. 11.890).

3. La Sentència de la colza: fonament i contingut de la decisió

3.1. Fonament de la decisió

1. La Sentència de la colza és, en principi, un cas de responsabilitat patrimonial de l'Estat per fet delictiu, en què l'Estat, en concepte de responsable civil subsidiari, és condemnat al pagament de les indemnitzacions degudes a les víctimes del delictes mitjançant el mecanisme habitual de la condemna criminal prèvia de diversos funcionaris públics. Per arribar a aquest resultat condemnatori, però, ha calgut tramitar dos processos penals successius sobre aquests fets, de forma que només en el segon s'ha aconseguit la condemna estatal.

Per descomptat, el cas de la colza és molt més. Però si poguéssim reduir-lo als aspectes indemnitzatoris presents en les obligacions civils *ex delicto*, veuríem que també han actuat raons, i fins i tot sentiments, de solidaritat social juntament amb criteris estrictament jurídics. Aquesta solidaritat social és visible a la pròpia Sentència, que, com més avall veurem, la convoca explícitament com a argument per a condemnar l'Estat al pagament de les indemnitzacions d'origen delictiu (la ITS d'execució de 27 de gener del 1999 parla de "justícia distributiva"). No obstant això, com hem vist, aquesta mateixa solidaritat social ja estava present en el cas de la colza des d'un principi a través dels diversos mecanismes de protecció que l'Estat va endegar al poc de sorgir la malaltia i els seus efectes lesius i mortals.

2. En efecte, en el cas de la colza és un fet sabut la connexió directa entre els dos aspectes que tractem, l'assistència social i la indemnització estricta per fet delictiu (en la doctrina, vid. Salvador Coderch, op. cit., apartat 2, *in fine*). I, per descomptat, la STS de 26 de setembre del 1997 està basada en aquesta connexió directa entre tots dos, així que només a partir de la idea motriu de la solidaritat social l'Estat resultarà "penalment" condemnat en concepte de responsable "civil" subsidiari pel total de les indemnitzacions degudes. És adient reproduir les pròpies paraules de la Sentència de la colza, en l'apartat XIII, quart, quan diu el següent:

"CUARTO.-Si ese acuerdo de reducir las responsabilidades civiles (se refiere al argumento anterior, en el que acaba por imputar la totalidad de la responsabilidad y no sólo la mitad de ella) carece de un verdadero sostén legal, lo mismo sucede si nos atenemos a **la idea meta-jurídica de la "solidaridad" social que en el caso que nos ocupa ha de ser tenida muy en cuenta a esos efectos indemnizatorios dadas las circunstancias antecedentes que concurrieron en lo sucedido. En efecto, nos hallamos ante un supuesto de catástrofe nacional (más de 30.000 afectados entre muertes, invalideces y lesiones de todo tipo) en que el Estado pudo y debió afrontar con las consecuencias indemnizatorias suficientes para compensar y resarcir a los afectados de sus consecuencias, como en múltiples ocasiones ha venido haciendo en supuestos, por ejemplo, de inundaciones, sequías, etc., sin esperar a que los Tribunales decidan sobre posibles responsabilidades penales.** Es más, esta obligación del Estado se presenta con mayor evidencia en el supuesto del envenenamiento por consumo de aceite de colza si tenemos en cuenta y nos fijamos que la "catástrofe" no tiene su raíz en supuestos de caso fortuito o fuerza mayor, sino que en realidad su causa primaria no fue otra que la política mercantil del propio Estado en orden a la importación de ese aceite, que trató de proteger la producción y venta de los aceites nacionales evitando la importación del aceite de colza para fines comestibles debido a que tal aceite (o su semilla) aquí no se producía, y sólo aceptando su importación para usos industriales previa su desnaturalización, o, lo que es lo mismo, previo su envenenamiento. **Por ello, más que nunca, el Estado, aparte su obligación jurídica, no puede evitar su obligación moral de indemnizar a los afectados en las cuantías señaladas en la sentencia, pero no en el cincuenta por ciento de las mismas, sino en su totalidad**" (el subratllat és nostre).

Amb aquesta argumentació la Sentència de la colza assumeix la tasca d'atenció social pública a les víctimes dels delictes, a la qual amb tota claredat ja va apel·lar la primera de les dues SS.TS del cas, la del "procés dels olivers" de 23 d'abril del 1992, en la qual, en un excursus final molt característic, la mateixa Sala Segona del TS havia dit el següent:

"SEPTUAGÉSIMO.- Antes de dictar el fallo correspondiente a este caso, que en la literatura científico-jurídica es mencionado recientemente como el "trauma que supuso para la sociedad española la toma de conciencia de los enormes e irreparables daños sufridos por un numeroso colectivo de personas", esta Sala quiere señalar dos cuestiones. La primera se refiere a los límites de las soluciones de problemas sociales por medio del derecho penal: mediante la ejecución de penas sólo se puede lograr una parte de la reparación, que muy probablemente, en ciertas ocasiones, no sea la que más interesa a las víctimas. Pero, a pesar de ello, esta Sala no puede arbitrar otras medidas de reparación más eficaces pues carece para ello de los poderes institucionales necesarios ...".

Així doncs, la condemna *penal* de l'Estat està fonamentada en la solidaritat social, en la necessitat d'atendre a les múltiples víctimes. Amb això s'unifiquen en la base les dues sèries de mesures: les prestacions d'assistència social extra penals i les indemnitzacions *ex delicto*, atès que totes dues tenen el mateix fonament.

3. En qualsevol cas, apart de l'apel·lació explícita a la solidaritat social, la Sentència de la colza també utilitzarà alguns elements "tècnics" de cobertura per recolzar la condemna de l'Estat, com els següents:¹²

- a) S'eleva la tipificació dels fets que havia realitzat la SAN impugnada i d'una simple falta d'imprudència es passa a dos delictes d'imprudència.
- b) S'augmenta el nombre de responsables criminals d'una a dues persones, encara que cap d'elles fos un "alt càrrec" en sentit estricte sinó tan sols simples funcionaris (el rang jeràrquic dels quals no passava del 7è esglau en un Ministeri, començant pel Ministre).
- c) Es considera a aquests funcionaris responsables directes del pagament i no simplement subsidiaris, a diferència del que havia declarat la SAN impugnada.
- d) Es duplica la quantia de les indemnitzacions inicials mitjançant una Interlocutòria d'aclariment en la qual es remet a les sumes prèviament establertes per l'AN en el SAN de 20 de maig del 1989 relativa al "procés dels olivers".
- e) S'atribueix a l'Estat la responsabilitat pel total de les indemnitzacions.
- f) S'exclou la responsabilitat d'altres entitats públiques territorials diferents de l'Estat (determinats Ajuntaments) que estaven encausades i podien haver estat igualment condemnades, encara que això hagués ocasionat una gran dificultat posterior en el moment de quantificar els danys respecte dels quals cada entitat pública hagués estat responsable.
- g) Per últim, es recorden, només de forma superficial, però suficientment clara (amb l'esment a les "inundacions"), altres casos recents de sentències penals que van condemnar l'Estat com a responsable civil subsidiari en direcció anàloga.¹³

¹² Vid. l'apartat de la fonamentació jurídica de la Sentència, amb la denominació de "Conclusions" a *L'execució de la sentència de la colza II*.

¹³ Ens referim especialment al cas de la presa de Tous, coetani del de la colza perquè el fet desencadenant dels danys indemnitzables, l'enfonsament de la presa com a conseqüència d'unes pluges torrencials, havia succeït el 20 d'octubre del 1982. El cas havia estat resolt molt poc temps abans per la STS, de la Sala Tercera, de 20 d'octubre del 1997 (RJ 2986; ponent, Montero Fernández-Cid), que va declarar sense cap dubte la responsabilitat patrimonial de l'Estat pels mateixos fets

3.2. Contingut de la decisió.

1. El pronunciament de la Sentència de la colza estableix el següent:

"PRIMERO. Los hechos declarados probados son constitutivos de un delito de imprudencia temeraria, con resultado de muerte y lesiones, previsto y sancionado en el artículo 565, párrafo 1.1, del Código Penal, de cuyo delito son responsables en concepto de autores los acusados, don M.H.B. y don F.P.A., cuyas circunstancias personales constan en los antecedentes de hecho de la sentencia de instancia.

SEGUNDO.- En la comisión del mentado delito no concurren circunstancias modificativas de la responsabilidad criminal.

TERCERO.- Según lo dispuesto en el artículo 109 del mismo Texto Legal, las costas procesales se entienden impuestas por la Ley a los criminalmente responsables de todo delito o falta.

CUARTO.- Con arreglo a lo establecido en el artículo 19 del mismo Código, toda persona responsable criminalmente de un delito o falta lo es también civilmente, responsabilidad que se dividirá, entre los dos condenados en partes iguales, pero a los solos efectos internos del débito entre ellos, debiendo responder ambos con carácter solidario respecto a los terceros perjudicados.

QUINTO.- Según lo dispuesto en el artículo 22 del mismo Texto Legal, dada la cualidad de funcionarios de dichos señores, se ha de declarar al Estado responsable civil subsidiario de la totalidad de las correspondientes indemnizaciones que se especificarán en el fallo.

SEXTO.- Del total de esas indemnizaciones se habrán de deducir las cantidades adelantadas por el Estado en ese concepto indemnizatorio, no debiéndose incluir en esas deducciones las cantidades correspondientes a gastos médicos, de Seguridad Social y otros semejantes a que tengan derecho los afectados por mandato legal.

SÉPTIMO.- Tendrán derecho a percibir las correspondientes indemnizaciones todos los afectados o víctimas del delito que se hallen incluidos en las listas o anexos de que se trata, hayan estado o no representados en el proceso.

OCTAVO.- Se deberá absolver libremente al resto de los acusados".

Les indemnitzacions que haurien de ser abonades eren les recollides en la Sentència d'instància i, per tant, les declarades en la prèvia SAN de 20 de maig de 1989 (dictada en el "procés dels olivers"). Les quanties, degudament corregides en virtut de la Interlocutòria d'aclariment de 3 d'octubre del 1997, seran, per tant, les següents:¹⁴

1. - Als hereus o perjudicats per la mort de cada persona: 15.000.000 de ptes. -90.151,82 euros-.
2. - Als afectats amb lesions de durada d'entre 1 i 15 dies: 150.000 ptes. -901,52 euros-.
3. - Als afectats amb lesions de durada d'entre 16 i 30 dies: 300.000 ptes. -1.803,04 euros-.
4. - Als afectats amb lesions de durada d'entre 31 i 60 dies: 600.000 ptes. -3.606,07 euros-.
5. - Als afectats amb lesions de durada d'entre 61 i 90 dies: 900.000 ptes. -5.409,11 euros-.
6. - Als afectats amb lesions de més de 90 dies i sense incapacitat: 18.000.000 de ptes. -

resultants de la Sentència penal, encara que establint que de la quantia indemnitzatòria hauria de deduir les quantitats ja satisfetes com a resultat de la sentència penal.

¹⁴ Dictada la Sentència de la colza de 26 de setembre del 1997, la pròpia Sala sentenciadora va emetre ràpidament una Interlocutòria d'aclariment de 3 d'octubre del 1997, en la qual s'introdueixen dos extrems essencials que s'havien omès en el pronunciament de la Sentència. D'una banda, s'aclareix que les quantitats assenyalades en el pronunciament havien d'entendre's duplicades, perquè la responsabilitat de l'Estat era per la totalitat de les quantitats incloses en la SAN de 20 de maig del 1989 (la dictada en el "procés dels olivers"). I, en segon lloc, la Interlocutòria afegeix la referència a la quantia de la indemnització per incapacitat total permanent pel treball habitual, que s'havia omès i que també havia d'entendre's duplicada.

108.182,18 euros-.

7. - Als afectats amb incapacitat parcial permanent pel seu treball habitual: 25.000.000 de ptes. -150.253,03 euros-.

8.- Als afectats amb incapacitat total permanent pel treball habitual: 40.000.000 de ptes. - 240.404,84 euros-.

9. - Als afectats amb incapacitat absoluta i permanent per a tot tipus de treball: 75.000.000 de ptes. -450.759,08 euros-.

10.- Als afectats amb gran invalidesa: 90.000.000 de ptes. -540.910,89 euros-.

Segons la pròpia Sentència, els estats de sanitat dels afectats es basaran en les dades actualitzades que obren en les corresponents carpetes, així que tindran dret a la indemnització tots els afectats pel consum de l'oli de colza desnaturalitzat que es trobin compresos en les corresponents llistes o annexos de la SAN, hagin estat o no representats en el procés.

2. Les quantitats i conceptes indemnitzatoris eren ja coneguts, perquè procedeixen de l'anterior grup de processos, però abans d'afrontar el pagament calia esbrinar, en el seu cas, quina quantitat hauria de ser descomptada de les indemnitzacions en concepte de les prestacions assistencials que l'Estat venia abonant des de temps enrere, especialment les prestacions satisfetes per l'OGPESST.

La SAN recorreguda de 24 de maig del 1996 havia declarat que "deberán restarse de las indemnizaciones que en su caso hayan de pagarse por el Estado, las cantidades que con anterioridad haya anticipado a los perjudicados, con fines de auxilio y subvención". En contra d'aquesta asserció van recórrer la majoria de les acusacions particulars, prenent que la Sentència de cassació declarés que no corresponia cap tipus de descompte. La Sentència de la colza va abordar, doncs, el debat explícitament, però no ho va resoldre d'una manera prou clara, perquè es va limitar a dir, com hem vist, que "del total de esas indemnizaciones se habrán de deducir las cantidades adelantadas por el Estado en ese concepto indemnizatorio, no debiéndose incluir en esas deducciones las cantidades correspondientes a gastos médicos, de Seguridad Social y otros semejantes a que tengan derecho los afectados por mandato legal".¹⁵

Una de les qüestions que va haver de resoldre's en els primers incidents d'execució va ser la dels descomptes per prestacions assistencials. A aquesta qüestió responen tant les diferents IA.AN com les dictades pel TS.

1r. La IAN de 13 de març del 1998 conté les línies mestres de la fase judicial del procediment d'execució. Però encara que dedica a aquest aspecte l'apartat 8è dels seus fonaments jurídics, realment no aclareix res sobre el que és deduïble i el que no és deduïble, perquè es limita a

15 En l'apartat XII dels fonaments jurídics, amb la rúbrica, "Recurso relativo a los descuentos acordados en las indemnizaciones", la Sentència de la colza de 26 de setembre del 1997 diu el següent:

"... esos "auxilios y subvenciones" de que se habla suponen indiscutiblemente un pago a los afectados de parte de lo que en su día les pudiera corresponder como indemnización global, suponen un "adelanto" de lo debido o de lo que ahora se declara debido por los Tribunales. Entender lo contrario supondría, en primer lugar, un trato no igualitario entre los afectados con derecho a indemnización, ya que los que recibieron subvenciones sumarían a éstas las indemnizaciones completas, y, sobre todo, si se diera lugar a la pretensión estaríamos en presencia de un enriquecimiento injusto por parte de los acreedores y de un pago excesivo (o doble) por parte del deudor obligado al abono de las indemnizaciones. Ello, como es lógico, iría en contra de las más elementales reglas de la equidad y de las normas legales que rigen el campo crediticio.

Decimos, sin embargo, que todo ello hay que entenderlo con ciertos matices, a los que nos obliga la propia parquedad de la sentencia impugnada. **Esto es, el descuento debe ser de las cantidades correspondientes o que se puedan restar de las indemnizaciones entendidas stricto sensu, pero no puede alcanzar a aquellas ayudas a las que cualquier persona tiene derecho por razón de ser ciudadano dentro de esta sociedad; es decir, no pueden ser descontadas las ayudas que se refieran a los gastos médicos de Seguridad Social y otras semejantes, ya que esto no supone ningún concepto indemnizatorio, sino un derecho adquirido al margen de la cualidad de afectado por el hecho delictivo"** (el subratllat és nostre).

reiterar els termes una mica imprecisos de la Sentència de la colza.¹⁶

La IAN de 13 de març del 1998 afegeix, però, tres regles particulars de gran importància que perviuran ulteriorment: a) les quantitats que s'hagin de descomptar es justificaran formalment mitjançant un certificat expedit per l'OGPESST; b) quan el descompte afecti a un pagament periòdic en forma d'ajut mensual, hauran de tenir-se en compte les quantitats que es vagin percebut fins el pagament complet de la indemnització judicial; c) si algun afectat hagués percebut com a acompte una quantitat més gran que la que li correspongués en virtut de la Sentència, no estarà obligat a tornar l'excés ja que "en este último supuesto este Tribunal se limitará a considerar ya abonada la indemnización por parte del Estado sin otros efectos "(sic.)¹⁷

2n. La ressenyada i efimera IAN de 26 de març del 1998, d'aclariment-ampliació de l'anterior, es refereix a la distribució de l'ajut econòmic familiar complementari, però, no va tenir cap eficàcia, perquè va ser revocada per la posterior IAN d'11 de maig de 1998.¹⁸

3r. La IAN de 13 de maig del 1998, que resol els recursos de súplica interposats contra les anteriors II.AN de 13 i 26 de març de 1998 defineix a impuls del Ministeri Fiscal, les tesis del qual assumeix, les prestacions que tenen caràcter deduïble i les que en cap cas podrien ser deduïdes. Dedicava a això el fonament de dret sisè, amb una extensió equivalent a la quarta part del total de la resolució. Com a quantitats no deduïbles considera només l'ajut econòmic familiar complementari i l'ajut domiciliari, a més de les prestacions d'índole sanitària o farmacèutica ja establertes en la Sentència de la colza. Per fer-ho addueix dos tipus de raons: d'una banda, la literalitat de les normes reguladores respectives, les quals no van establir expressament el caràcter deduïble o reemborsable d'aquestes prestacions, a diferència de les restants; i, d'altra banda, que les prestacions no deduïbles no s'adreçaven a la persona individual de l'afectat sinó a la família o grup familiar a què pertanyia, mentre que l'execució era i havia de ser estrictament individual.

4t. L'anterior resolució va ser recorreguda en cassació tant per l'Advocacia de l'Estat com per algunes de les acusacions particulars. El TS dicta la ITS de 2 de desembre del 1998 (RJ 9688; ponent, Jiménez Villarejo) que considera inadmissibles els recursos interposats i, per tant, confirma la resolució impugnada. No obstant, el TS es pronuncia també sobre el fons de la qüestió debatuda i reitera la tesi de l'AN, rebutjant tant la pretensió de l'Advocacia de l'Estat sobre els descomptes, com la de les acusacions particulars sobre no descomptar res i abonar els interessos processals.^{19 20}

16 Encara més, la Sala no tenia en aquell moment una idea clara al respecte, com ho demostra la immediata IAN de 26 de març del 1998 (suposadament d' "aclariment", però en realitat d'ampliació de l'anterior de 13 de març), en la qual estableix una regla referent a la distribució de l'ajut econòmic familiar complementari, regla que va deixar sense efecte poc després en la IAN d'11 de maig del 1998.

17 El que pot ser una solució equitativa, però és, certament, aliena al mecanisme indemnitzatori que tractem, amb un dany existent i quantificat. En realitat, el que fa la IAN, és de facto condonar l'eventual diferència, matèria que s'excedeix de les seves potestats (malgrat que, com veurem *infra*, aquests excessos no són infreqüents en aquest cas).

18 Crida l'atenció el pragmatisme amb què la Sala reconeix i, sobretot, pretén justificar que la Interlocutòria de 26 de març del 1998 va més enllà d'aclarir simplement l'anterior. En la IAN de 11 de maig del 1998, on resol els recursos de súplica contra les IAN de 13 i 26 de març del 1998, la Sala afirma que la matèria havia estat omesa, però afegeix que res s'oposava a integrar-la com a aclariment perquè això responia "a una mejor sistemática", que, a més, calia haver dictat una altra Interlocutòria independent i que, en conclusió, no s'havia causat indefensió perquè la Interlocutòria "responde a una mejor sistemática y permite el examen global de estas cuestiones en el recurso de súplica" (fonament jurídic primer de la IAN de 11 de maig del 1998).

19 Enfront de la petició de l'Advocacia de l'Estat en el sentit que els ajuts que l'Estat havia concedit en el RD 1276/1981, concretament la "ayuda familiar complementaria", haurien de ser deduïts de les responsabilitats civils determinades a la sentència, la ITS la rebutja perquè considera que les prestacions que van ser concedides en aquell RD no eren de caràcter indemnitzatori, sinó exclusivament assistencials, afegint que la "creación de una "ayuda familiar complementaria" que garantiza ciertos ingresos mínimos a las unidades familiares no implica indemnización por los perjuicios sufridos, pues alcanza a personas diferentes de los perjudicados -los miembros de su unidad familiar- y sobre bases diferentes del perjuicio sufrido -la situación económica de las unidades familiares-". Enfront de la petició d'algunes acusacions en el sentit de què no

5è. Però encara quedava una qüestió més, consistent en la possible actualització de les quantitats ja pagades, la qual cosa suposaria, conseqüentment, un descompte més gran. L'AN va denegar inicialment aquesta pretensió d'actualitzar les prestacions que havien de descomptar-se i l'Advocacia de l'Estat va interposar recurs de cassació contra les Interlocutòries desestimàtories. El TS també declara inadmissible el recurs en una nova ITS, aquesta de 27 de gener del 1999 (RJ 484; ponent, Puerta Luis), en el qual, no obstant, també es pronuncia un cop més sobre el fons de la pretensió i denega que les quantitats que van ser abonades anteriorment per l'Administració com a indemnitzacions hagin de ser ara actualitzades per deduir una quantitat més gran.²¹

Al capdavant, de les prestacions satisfetes per l'Estat les úniques que no hauran de ser descomptades del total de les indemnitzacions que hagin de ser satisfetes són les relatives a despeses sanitàries, despeses de farmàcia i, sobretot, l'ajut econòmic familiar complementari i l'ajut domiciliari. Les restants prestacions seran descomptades en tot cas, si bé les seves quanties, com hem indicat, no excedeixen en mitjana el 9,50 % del total de les indemnitzacions. Sobre això tornarem a *L'execució de la sentència de la colza II*.

fos deduïda cap quantia pels acomptes rebuts, la ITS també la rebutja, senyalant que "este punto había sido resuelto ya en la segunda sentencia dictada por esta Sala y, por tanto, las cantidades adelantadas en concepto de indemnización deben ser deducidas". La Interlocutòria denega igualment la petició que fossin abonats els interessos processals de les quantitats degudes (ex art. 921 de la LECi 1881), adduint l'absència absoluta de fonament legal d'aquesta pretensió.

20 En referència al rebuig de la petició d'abonament d'interessos moratoris, vid. Supra en nota 5 la citada Decisió d'inadmissibilitat dictada pel TEDH el 8 d'octubre de 2002 (cas "Arcadio Fernández-Molina contra Espanya")

21 Els fonaments jurídics d'aquesta ITS de 27 de gener del 1999 diuen el següent:

a) L'Advocat de l'Estat recolza la seva al·legació en el fet que la indemnització acordada seria un deute de valor i, per tant, la seva actualització seria indicada per exigències de justícia material. Així doncs, hauria de deduir-se "de la cantidad que por razón del grado de afectación corresponda al afectado no el valor nominal o la suma dineraria percibida, sino la equivalente al momento del pago o resarcimiento, colmando así de correcta compensación el quebranto devaluatorio de la moneda o instrumento dinerario, habida cuenta el relevante lapso de tiempo transcurrido -en algunos casos superior a quince años- desde que los anticipos o cantidades a cuenta fueron entregadas".

b) El recurrent considera que la correcció del criteri nominalista a què al·ludeix la va recolzar en la jurisprudència i està fonamentada en què és "absolutamente injusto aferrarse a un principio nominalista tan grato a los deudores" (cfr. STS de 14 de març del 1991 [RJ, 2139], citada en el recurs). Aquesta visió, però, permet constatar les repercussions d'un criteri d'interpretació teleològic en relació amb el deute de valor amb conclusions diferents de les mantingudes pel recurrent. Així, l'Advocat de l'Estat no demana una actualització de la quantia que ha de ser abonada, sinó una reducció més gran que la que ha de ser determinada en aquests moments mitjançant l'actualització de la que al seu dia va ser abonada per l'Administració als afectats, amb anterioritat a la declaració de la seva responsabilitat subsidiària. Per tant, amb una determinació nominalista en aquest cas no hi ha risc que el deutor fos beneficiat a través d'un perjudici del creditor.

c) D'altra banda, no pot qüestionar-se el temps transcorregut des que van succeir els fets. Malgrat això, aquest temps no pot ser imputat als afectats, que ocupen en aquest cas el lloc propi dels creditors, ja què la dilació en la declaració de responsabilitat civil té la seva causa en la seva dependència de què es dictés una sentència ferma en un procés penal (art. 112 LECrim). D'això es desprèn que una actualització com la pretesa en aquest moment fa recaure sobre els afectats la càrrega de la durada del procés sense el qual no era possible la declaració de responsabilitat, ja què l'exercici separat de l'acció de responsabilitat civil no pot precedir o ser simultani a l'acció penal (art. 111 de la LECrim). No es pot afirmar al respecte que això succeeix en tot cas en la responsabilitat civil derivada d'un delictes perquè, com s'ha indicat, l'actualització perjudica generalment al deutor atès que la seva finalitat és evitar que la pretensió de rescabament a la part afectada quedi pràcticament sense efecte per la distància en el temps entre la realització del fet que origina la responsabilitat i la sentència en la qual es determina.

d) L'Advocat de l'Estat indica que una actualització com la que pretén seria coherent amb el principi de justícia commutativa, en tant que l'Administració ja va realitzar algunes aportacions amb anterioritat i el seu valor, tenint en compte el temps transcorregut, seria avui molt diferent. Respecte aquest extrem, és evident que les exigències pròpies de la justícia commutativa no omplen el contingut d'una resolució justa atès què aquesta ha d'acollir també els principis de justícia distributiva. En aquesta línia de raonament no pot oblidar-se que, en els moments en què l'Administració va atorgar les prestacions que ara es dedueixen, encara no ho va fer com a responsable civil subsidiari, ni tampoc com una mesura cautelar d'assegurament de responsabilitats civils en el marc del procés penal. La consideració de què aquestes quantitats podrien ser deduïdes de la responsabilitat civil acordada ha tingut lloc, posteriorment, en l'execució de la sentència i sobre la base de la seva naturalesa.